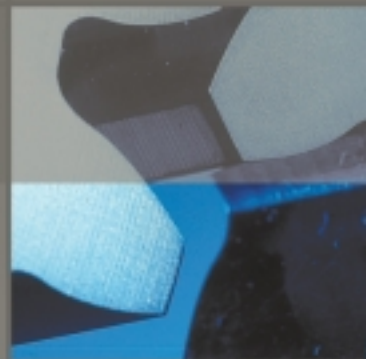

DANMARKS NATIONALE STRATEGI FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING
UDVIKLING MED OMTANKE – FÆLLES ANSVAR

INDIKATORSÆT

REGERINGEN, OKTOBER 2001

Indhold

1.	INDLEDNING	3
2.	INDIKATORER FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING?	4
3.	NØGLEINDIKATORSÆT	8
4.	KLIMAÆNDRINGER	9
5.	BIOLOGISK MANGFOLDIGHED, NATURBESKYTTELSE OG ADGANG TIL NATUREN	10
6.	MILJØ OG SUNDHED – KEMIKALIER, MILJØFORURENING, FØDEVARER, ARBEJDSMILJØ OG INDEKLIMA	12
7.	RESSOURCER OG RESSOURCEEFFEKTIVITET	15
8.	DEN REGIONALE OG GLOBALE DIMENSION, HERUNDER DANMARKS INTERNATIONALE INDSATS	17
9.	FØDEVAREPRODUKTION - FØDEVARESIKKERHED, LANDBRUG OG FISKERI	19
10.	SKOVBRUG	22
11.	INDUSTRI, HANDEL OG SERVICE	23
12.	TRANSPORT	25
13.	ENERGI	27
14.	BY- OG BOLIGUDVIKLING	28
15.	TURISME	29
16.	VIRKEMIDLER OG VIDENSGRUNDLAG	30
17.	OFFENTLIGHEDENS DELTAGELSE OG LOKAL AGENDA 21	31
18.	FORKLARING AF BEGREBER	32
19.	HVOR KAN MAN LÆSE MERE OM INDIKATORER?	33

1. Indledning

Denne publikation præsenterer det sæt af indikatorer der er valgt til fremover at belyse og illustrere fremskridt med at opnå bæredygtig udvikling. Indikatorerne vil være et væsentligt element i rapportering om udvikling og resultater i forhold til mål og initiativer i forslaget til Danmarks nationale strategi for bæredygtig udvikling, som regeringen offentliggjorde d. 22. juni 2001.

Regeringen kom i april med et forslag til et indicatorsæt, som efterfølgende har været i høring indtil august 2001. Indikatorerne er opstillet på baggrund af dette forslag og synspunkter i den offentlige debat. Indikatorerne vil første gang i forsommeren 2002 blive præsenteret med data og en tekst der vil søge at forklare de bagvedliggende årsager til den udviklingstendens de viser.

2. Indikatorer for bæredygtig udvikling?

Indikatorer bringer ikke ændringer i sig selv, men er et værdifuldt redskab til at belyse udviklingen, identificere udfordringer og følge implementering og resultater af indsats. Ikke alt egner sig til at blive præsenteret i form af indikatorer, men på mange områder kan indikatorer på en simpel måde give et letforståeligt billede, som læseren kan forholde sig til.

Definition: En indikator kan defineres som en parameter der kan vise udviklingen i en tilstand eller en sammenhæng i forhold til at realisere vigtige mål eller initiativer.

Indikatorer indeholder information på en mindre detaljeret og ofte mere aggregeret form end data og statistik. Nogle kendte eksempler på indikatorer er bruttonationalproduktet eller arbejdsløshedsprocenten, som beskriver landets økonomi og arbejdsløshed. Som eksempel på en miljøindikator kan nævnes behandlingshyppigheden som er en indikator for pesticiders belastning af miljøet. Indikatorer for bæredygtig udvikling er bredere end de traditionelt kendte miljøindikatorer ved også at fokusere på for eksempel forbrug, resourceaspekter, ægte opsparing og bånd mellem økonomisk vækst og miljøbelastning.

For at kunne give et billede af udviklingen hen imod strategiens mål og visioner er det nødvendigt med et sæt af indikatorer der er repræsentativt dækkende og illustrerer strategiens forskellige indsatsområder.

2.1. INDIKATORARBEJDE I INTERNATIONALT OG REGIONALT/LOKALT REGI

Der foregår aktiviteter med at udvikle miljø-, sektor- og bæredygtighedsindikatorer på internationalt niveau i mange fora. Nogle af de vigtigste aktører på det internationale område er: OECD, FN's Kommission for bæredygtig udvikling (CSD), og EU-kommissionen med tilhørende institutioner; det statistiske kontor (Eurostat) og Det europæiske Miljøagentur. Endvidere udvikles der bæredygtighedsindikatorer hos blandt andet Verdensbanken, World Resource Institute, World Watch, Baltic 21, Nordisk Ministerråd og en række NGO'er.

Arbejdet med bæredygtig udvikling i EU foregår gennem en række parallelle processer – dvs. drøftelserne om et nyt miljøhandlingsprogram – 6. miljøhandlingsprogram (6MHP), Cardiff-processen om integration af miljøhensyn i Fællesskabets politikker og aktiviteter og EU-strategi for bæredygtig udvikling inklusiv Lissabonprocessen.

I den fællesholdning til 6MHP der handler om miljøpolitikken udformning, fremgår det at information om miljøet som baggrund for miljøpolitisk beslutningstagen skal tilvejebringes gennem indikatorer for miljøtilstand og -udvikling og integrationsindikatorer. Endvidere skal implementeringen af 6MHP overvåges ved hjælp af et bredere sæt miljøindikatorer.

Stats og regeringscheferne har opfordret til at de enkelte råds strategier for integration af miljøhensyn inden for Fællesskabets politikområder suppleres med indikatorer til at måle fremskridt med integration af miljøhensyn. De enkelte råds arbejde med integration af miljøhensyn er igangsat i tre bølger. Det betyder at fremskridt med udvikling af indikatorer inden for de enkelte Råd varierer.

Det Europæiske Råd (DER) vedtog i Gøteborg i juni 2001 rådskonklusioner hvor det fremgår at

EU's strategi for bæredygtig udvikling er en strategi som komplementerer EU's politiske tilsagn om økonomisk og social fornyelse, og som tilføjer en tredje dimension – miljøet – til Lissabon-strategien, og som indfører en ny tilgang til politisk beslutningstagen. Kommissionen vil evaluere gennemførelsen af strategien for bæredygtig udvikling i sin sammenfattende årsrapport på grundlag af en række nøgle indikatorer – headline indikatorer – som Rådet skal fastlægge inden DER's møde i foråret 2002.

Kommissionens oplæg til Gøteborg mødet slog fast at der ikke i dag eksisterer et sæt indikatorer som matcher målene i en kommende EU-strategi for bæredygtig udvikling. Disse skal derfor udvikles hurtigt så man kan afrapportere om udviklingen på forårsmøder for Det Europæiske Råd.

Det forventes at indikatorer også vil spille en væsentlig rolle på verdensstopmødet om bæredygtig udvikling i Johannesburg i september 2002.

FN's arbejde med indikatorer (CSD) som opfølgning på Agenda 21 har blandt andet resulteret i en liste med 58 indikatorer for bæredygtig udvikling. Indikatorer er udvalgt ved at vurdere indikatorer for de forskellige kapitler i Agenda 21. CSD's indikatorer dækker således ikke blot miljøet, men også det sociale, det økonomiske og det institutionelle område. Eurostat har i 2001 testet FN's indicatorsæt for bæredygtig udvikling for EU-landene. Denne test viste at ca. halvdelen af indikatorerne vurderedes at være direkte relevante for EU.

På det fælles ministermøde om bæredygtig udvikling i maj 2001 besluttede OECD's finans-, økonomi- og miljøministre at OECD skal udvikle og opnå enighed om indikatorer for bæredygtig udvikling og afkobling, og at disse skal integreres i OECD landevurderinger. OECD vil rapportere om fremskridt på Johannesburg i september 2002.

I de senere år er mange af de lande Danmark normalt sammenlignes med gået i gang med at udvikle indikatorer for bæredygtig udvikling. Otte europæiske lande har deltaget i test af FN's indicatorsæt for bæredygtig udvikling, og en række lande er i gang med at udvikle egne nationale indicatorsæt for bæredygtig udvikling.

Det danske indicatorsæt har hentet inspiration i udenlandske indicatorsæt hvor det er relevant at mål og udvikling i Danmark kan sammenlignes med udviklingen i andre lande. Det danske sæt af indikatorer for bæredygtig udvikling er dog ikke udelukkende baseret på eksisterende, internationale indicatorsæt. For det første fordi datatilgængelighed, aktualitet og præcision kan variere i sådanne sammenligninger. For det andet fordi de internationale indicatorsæt stadig er under udvikling, og endelig er en række internationale problemstillinger ikke aktuelle i Danmark. Men der vil være behov for at justere og supplere med indikatorer som i højere grad dækker mål og indsats i den danske strategi for bæredygtig udvikling.

Herhjemme er en række amter og kommuner i gang med at opstille indikatorer for bæredygtig udvikling som led i lokal Agenda 21-arbejdet. Det nationale sæt af indikatorer kan bruges som inspiration for dette regionale og lokale arbejde og dermed lede til øget mulighed for sammenligning mellem lokale sæt og synliggøre sammenhænge mellem det lokale og det nationale niveau.

2.2. HVEM HENVENDER INDIKATORERNE SIG TIL?

Målgruppen for det danske sæt af indikatorer for bæredygtig udvikling er bred. Indikatorerne vil så vidt muligt blive præsenteret på en lettilgængelig måde så de giver mening og er forståelige for både politikere, folk fra faglige organisationer, grønne organisationer og erhvervsorganisationer, forskere og interesserede borgere.

2.3. HVORDAN HÆNGER INDIKATORERNE SAMMEN MED STRATEGIEN?

Der er valgt indikatorer der kan vise udviklingen i forhold til vigtige mål eller indsatser i strategien for bæredygtig udvikling. De opstillede indikatorer tager desuden udgangspunkt i hvor det i dag er muligt at lave indikatorer. Forbedring af indikatorerne samt opfølgning på målsætninger sker som en naturlig del af regeringens løbende arbejde. Indikatorsættet forventes forbedret i takt med bedre datagrundlag til at illustrere mål og initiativer eller med at nye mål og initiativer bliver væsentlige i forhold til at opnå bæredygtig udvikling.

Som det fremgår ovenfor, arbejdes der med indikatorer for bæredygtig udvikling i mange internationale fora. Den internationale udvikling vil også fremover have indflydelse på indikatorerne så det er muligt at sammenligne situationen i Danmark med situationen i andre lande. Når arbejdet i disse fora resulterer i indikatorer for bæredygtig udvikling der er relevante for Danmark og i forhold til strategiens mål og initiativer, vil disse søges inddraget i det danske sæt. Danmark vil naturligvis arbejde aktivt for at sådanne internationale indikatorer for bæredygtig udvikling bliver meningsfulde set med danske øjne. Regeringen lægger dog vægt på at Danmark har sit eget indikatorsæt.

Indikatorerne skal baseres på et solidt fagligt grundlag hvor forudsætninger og metode for indikatoren er dokumenteret ligesom datagrundlaget bag indikatorerne vil være tilgængelig. Data vil blive korrigeret i overensstemmelse med anerkendt praksis, eksempelvis skal en række indikatorer normaliseres ud fra vejrindeks. For at sikre en løbende rapportering er dette første indikatorsæt opstillet ud fra hvad der er muligt på kort og mellemkort sigt, men der vil løbende ske en udvikling, vurdering og indsamling af data til at forbedre indikatorerne.

Danmarks nationale strategi for bæredygtig udvikling indeholder dels overordnede mål i relation til bæredygtig udvikling, og dels udvalgte konkrete indsatsområder hvor der ligeledes er formuleret mål og indsatser i relation til målet om bæredygtig udvikling.

Det valgte indikatorsæt består af to dele:

- Et detaljeret, specifikt indikatorsæt som for hvert indsatsområde beskriver udvikling og resultater i forhold til nogle af strategiens mål og initiativer. Dette indikatorsæt vil blive opdateret hvert år og vil være tilgængeligt i elektronisk form på en særlig hjemmeside for bæredygtig udvikling. Ved særlige lejligheder kan dette sæt også offentliggøres som publikation.
- Et overordnet indikatorsæt (nøgleindikatorer) som beskriver udvikling og resultater i forhold til strategiens overordnede mål om bæredygtig udvikling. Dette sæt består af 15 indikatorer og vil ligeledes blive opdateret hvert år og lagt ud på hjemmesiden. Men dette sæt vil endvidere blive præsenteret i en lettilgængelig pjece for at sikre at beslutningstagere og den interesserede offentlighed får en overordnet og oversigtlig beskrivelse af resultaterne i arbejdet med at skabe bæredygtig udvikling.

2.4. OFFENTLIGGØRELSE AF INDIKATORERNE

Indikatorerne vil blive offentliggjort på to måder:

- På en særlig hjemmeside for bæredygtig udvikling i Danmark hvor det samlede sæt indikatorer opdateres hvert år med mindre datagrundlaget ikke tilvejebringes så hyppigt. Også nøgleindikatorerne vil blive præsenteret her. På hjemmesiden vil der være en kort forklarende tekst om hver af indikatorerne.

- I en årlig pjece der samler resultaterne fra nøgleindikatorerne. Pjecen vil endvidere hvert år have et særligt tema hvor resultaterne fra et eller flere af de specifikke områder præsenteres.

2.5. INDHOLD I DE FØLGENDE AFSNIT

I de følgende afsnit præsenteres de valgte indikatorer. Afsnittene følger i stor udstrækning opbygningen af Danmarks nationale strategi for bæredygtig udvikling. Indikatorerne er skematisk opstillet og relateret til udvalgte mål og indsatser fra strategien.

I afsnit 3 præsenteres sættet af nøgleindikatorer der knytter sig til de otte grundlæggende mål og principper i strategi for bæredygtig udvikling.

I afsnit 4 til 17 er opstillet specifikke indikatorer for hver af strategiens indsatsområder – sektorer såvel som tværgående områder. I hver af disse afsnit er der indledende tekst som gengiver de langsigtede mål fra selve strategien. Dernæst følger en tabel som dels indeholder henvisninger til konkrete mål og indsatser der er uddraget fra strategien, og dels de indikatorer der er valgt til at belyse mål og indsats. På områder hvor der er behov for at udvikle yderligere indikatorer, er der suppleret med tekst om perspektiver for udvikling af sådanne.

3. Nøgleindikator sæt

Den danske vision om bæredygtig udvikling hviler på otte mål og principper:

1. Vi skal opretholde et højt velfærdsniveau og bryde sammenhængen mellem vækst og miljøpåvirkning
2. Vi skal skabe et sikkert og sundt miljø for alle og opretholde et højt beskyttelsesniveau
3. Vi skal sikre en høj biologisk mangfoldighed og beskytte økosystemerne
4. Vi skal udnytte ressourcerne bedre
5. Vi skal yde en aktiv international indsats
6. Vi skal sikre at miljøhensyn indgår i alle sektorer
7. Vi skal sikre at markedet understøtter bæredygtig udvikling
8. Vi skal opnå at bæredygtig udvikling er et fælles ansvar, og vi skal måle fremskridt

Perspektiver

Nøgleindikator sættet vil løbende blive forbedret i takt med at der for de enkelte områder i det detaljerede indikatorsæt udvikles indikatorer. Indikatoren "Ægte opsparing" er økonomisk indikator for samfundets samlede formue dvs. natur- og anden kapital. Begrebet ægte opsparing er under fortsat udvikling, og skal suppleres af analyser af hvad der er kritiske påvirkninger af sundhed, miljø og sundhed. Den første analyse af ægte opsparing i Danmark blev foretaget i 1998

MÅL OG PRINCIPPER	NØGLEINDIKATORER
1. Vi skal opretholde et højt velfærdsniveau og bryde sammenhængen mellem vækst og miljøpåvirkning	N1. BNP pr. capita N2. Miljøpåvirkningen for 4 faktorer (drivhusgasser, næringsstoffer (N og P) til havet, udslip af forsurende stoffer) i forhold til BNP N3. Ægte opsparing N4. Beskæftigelse fordelt på aldersgrupper
2. Vi skal skabe et sikkert og sundt miljø for alle og opretholde et højt beskyttelsesniveau	N5. Middellevetid (fordelt på mænd og kvinder) N6. Udledning af drivhusgasser fordelt på sektorer N7. Forbrug af farlige kemikalier
3. Vi skal sikre en høj biologisk mangfoldighed og beskytte økosystemerne	N8. Naturarealer (enge og græs, heder, oprindelige søer, løvskov samt oprindelig og urørt skov)
4. Vi skal udnytte ressourcerne bedre	N9. Ressourcestrømme for 3 faktorer (energiforbrug, drikkevandforbrug, samlet affaldsmængde) i absolutte tal samt i forhold til BNP
5. Vi skal yde en aktiv international indsats	N10. Bistandsmidler i % af BNI
6. Vi skal sikre at miljøhensyn indgår i alle sektorer	N11. og N12. Der udvælges hvert år nogle sektorer hvis miljøprofil illustreres ved et indeks for tre udvalgte miljøpåvirkninger i forhold til udvikling i sektoren
7. Vi skal sikre at markedet understøtter bæredygtig udvikling	N13. Antal miljømærkede produkter
8. Vi skal opnå at bæredygtig udvikling er et fælles ansvar, og vi skal måle fremskridt	N14. Andel af statslige institutioner som har indberettet grøn indkøbspolitik N15. Antal miljøcertificerede virksomheder

4. Klimaændringer

På lang sigt skal atmosfærens indhold af drivhusgasser stabiliseres på et niveau som kan forhindre farlig menneskeskabt indvirkning på klimasystemet. De klimaændringer der synes uundgåelige, skal ske så langsomt at økosystemerne kan tilpasse sig, og uden at fødevarerproduktionen trues. Samtidig skal den økonomiske udvikling fortsætte på et bæredygtigt grundlag.

Danmark har internationalt set et højt udslip af CO₂ pr. indbygger. Det giver os en særlig forpligtelse. Med aftalen om at begrænse udslippet af seks drivhusgasser med 21 procent fra 1990 til 2008-12 vil Danmark derfor yde et væsentligt bidrag til Kyoto-protokollen og dermed til at imødegå de globale klimaændringer. På grund af problemets omfang er der et markant behov for at mindske udledningerne yderligere efter 2012. Derfor er regeringens pejlemærke at Danmarks udledning af CO₂ skal halveres inden 2030.

For alle emissioner angives hvor det er relevant, dels tal korrigeret for variationer der er klimatisk betingede, og for variationer der skyldes udsving i nettoeksporten af el, dels ukorrigerede tal.

Perspektiver

Det er et vigtigt mål for Danmark at yde sit bidrag til Kyoto-protokollen og dermed bidrage til at imødegå de globale klimaændringer. Dansk bistand skal bidrage til at hjælpe udviklingslande og østlande med at efterleve Klimakonventionen, og det kan derfor være relevant at se på mulighederne for at udvikle en indikator for omfanget af reduceret tons CO₂-ækvivalenter uden for Danmark som skyldes dansk bistand. Der skal også arbejdes med at udvikle flere indikatorer for effekter af klimaændringer i Danmark.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Atmosfærens indhold af drivhusgasser stabiliseres på et niveau som kan forhindre farlig menneskeskabt indvirkning på klimasystemet	1. Atmosfærens koncentration af drivhusgasser i ppmv.
De klimaændringer der synes uundgåelige, skal ske så langsomt at økosystemerne kan tilpasse sig	2. Gennemsnitstemperatur i verden og i Danmark 3. Effekter af klimaændringer i Danmark udtrykt ved pollensæsonens indtræden
Danmark har internationalt set et højt udslip af CO ₂ pr. indbygger, hvilket giver os en særlig forpligtelse	4. CO ₂ -udledningen per indbygger i verden samt i en række regioner og lande, herunder Danmark
Danmark skal yde et væsentligt bidrag til Kyoto-protokollen CO ₂ -udledningen fra energi skal reduceres (20% fra 1988 til 2005) Drivhusgasudledningerne skal reduceres (21% fra 1990 til 2008-12)	5. Bruttoemissioner af drivhusgasser i alt udtrykt i mill. tons CO ₂ -ækvivalenter – samt fordelt på CO ₂ , N ₂ O, CH ₄ , HFC, PFC og SF ₆ 6. CO ₂ -optag i mill. tons. 7. Bruttoemissioner i alt i mill. tons CO ₂ -ækvivalenter ift. BNP i faste priser 8. Nettoemissioner (=brutto minus optag) af drivhusgasser i alt udtrykt i mill. tons CO ₂ -ækvivalenter
Alle reduktionsmuligheder for drivhusgasser inddrages på den mest omkostnings-effektive måde	9. Bruttoemissioner i mill. tons CO ₂ -ækvivalenter fordelt på erhverv transport, husholdninger og affald

5. Biologisk mangfoldighed, naturbeskyttelse og adgang til naturen

En bæredygtig udvikling betyder at vi af hensyn til fremtidige generationer sikrer naturens udviklingsmuligheder. Vigtige midler er styrket og målrettet beskyttelse af arter og af genetisk mangfoldighed, udvikling af et sammenhængende net af naturområder og naturgenopretning.

Der bør endvidere skabes forståelse for at visse naturværdier i tilknytning til kultur- og naturlandskaber, naturtyper og variationen af arter og genpuljer er enestående og uerstattelige. Vi skal begrænse udledning af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, og vi må udnytte naturen på en måde så fremtidige generationer har adgang til naturressourcer i samme omfang som vi har det.

Friluftsliv og naturoplevelser har betydning for befolkningens velbefindende og livskvalitet. Det er vigtigt at befolkningen bakker op om en bæredygtig natur- og miljøpolitik. Derfor skal befolkningen have bedre adgang til både egentlig natur, skove og det øvrige åbne land.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Styrke og målrette indsatsen for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse	1. Areal af naturtyper (enge og græs, heder, oprindelige søer, løvskov oprindelig skov samt urørt skov)
Forstærke indsatsen for at bevare og genskabe levesteder hjemmehørende dyr og planter med store levedygtige bestande både på land og i de ferske marine vandmiljøer	2. Bevaringsstatus for arter og naturtyper omfattet af for NATURA 2000 områder 3. Rødlistede artsgrupper i Danmark 4. Prioriteringen af indsatsområder inden for naturforvaltning, stat og amt (inddelt i indsats til naturgenopretning, naturpleje, vandløbsrestaurering, fremme af biologisk mangfoldighed i skov m.m.) i % af samlede naturforvaltningsmidler 5. Dansk vandløbsfaunaindeks (vandkvalitet i vandløb) og sigtedybde (vandkvalitet i søer) 6. Overskridelse af tålegærænsere for ammoniak og kvælstofilter (for heder, højmoser, overdrev m.m.) 7. Udledning til havet af kvælstof og fosfor
Det er vigtigt at befolkningen har gode muligheder for at komme ud i naturen. Der vil arbejdes for at skabe sammenhængende stinet og for at etablere ny skov nær gamle købstæder og større byer	8. Km vandre-, cykel- og ridestystemer 9. Størrelse af rekreative naturområder inden for 15 min. cykling, gang og bilkørsel

Perspektiver

Som en mere dækkende indikator for biologisk mangfoldighed vil det være relevant at vurdere mulighederne for at udvikle et indeks. Det kan blive relevant at se på mulighederne for at udvikle yderligere indikatorer for målsætningen om at bevare og genskabe levesteder for hjemmehørende dyr og planter med store levedygtige bestande både på land og i de ferske marine vandmiljøer. Endvidere kan det være relevant på sigt at udvikle indikatorer der belyser udviklingen i kvaliteten af naturen i de almindelige landskaber og områder med højt naturindhold, samt at medtage andelen af upåvirkede vandløbssystemer og søer (overskridelse i forhold til naturligt næringsstofniveau) i eksisterende indikatorer. Endelig overvejes om omfanget af våde enge, kilometer levende hegn, markers gennemsnitlige størrelse og omfanget af sprøjtefrie arealer kan anvendes som indikatorer.

Af strategiforslaget fremgår det at en handlingsplan på området skal se på mulighederne for at målrette den nuværende indsats. Der vil blive arbejdet for at udvikle en indikator som kan belyse sammenhæng i naturområder og spredningsmuligheder.

6. Miljø og sundhed – kemikalier, miljøforurening, fødevarer, arbejdsmiljø og indeklime

Alle indikatorer 6-6.5 vedrører miljø og sundhed.

Danmark skal være et land hvor befolkningens livskvalitet og sundhed i stadig mindre grad påvirkes af forurening fra produkter, fødevarer, arbejdsmiljø, trafik og indeklime. Skader på dyr og planter fra forurening bør også begrænses. Beskyttelsesniveauet skal tage højde for særligt følsomme mennesker – børn og gravide, allergikere og kronisk syge – og for særligt sårbare økosystemer.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Mindske de skadelige påvirkninger på menneskets sundhed og på miljøet mest muligt, uanset hvad kilden er	1. Forekomsten af astma, allergi og overfølsomheds-lidelser

Perspektiver

Der nedsættes en tværfaglig gruppe, der skal belyse muligheder for at udvikle et bredere sæt af indikatorer. Den foreslåede indikator for astma og allergi tilstræbes udviklet i takt med at datagrundlaget indbefatter en væsentligt bredere registrering. Herudover vil WHO's udvikling af miljø og sundhedsindikatorer følges nøje med henblik på at anvende relevante nye indikatorer til at belyse målene.

6.1 KEMIKALIER

Kemikalier der anvendes i samfundet, må hverken give uønskede virkninger som kræft, mindsket forplantningsevne, ændret arvmasse eller påvirke sårbare økosystemer. I 2020 indeholder ingen produkter eller varer på markedet kemikalier med særligt problematiske sundheds- eller miljøeffekter.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Brugen af kemikalier skal begrænses, og hvor det er relevant, skal kemikalier som har skadelig effekt på menneskers og dyrs sundhed og på naturen, forbydes.	1. Antallet af kemikalier der er blevet klassificeret eller reguleret
Fastholde et højt beskyttelsesniveau ved vurderingen af plantebeskyttelsesmidler og biociders sundheds- og miljømæssige virkninger	2. Mængde pesticidaktiv-stoffer der er klassificeret som særligt farlige

Perspektiver

Der vil være behov for at videreudvikle en indikator for at inkludere samtlige markedsførte kemikalier. Tilsvarende vil det være relevant at se på mulighederne for at udvikle en indikator for antal biocider der giver anledning til bekymring, som er blevet udfaset eller nægtet adgang til det danske marked som følge af godkendelsesordningen. Målet vil være at belyse beskyttelsesniveauet ved vurderingen af plantebeskyttelsesmidlers og biociders sundheds- og miljømæssige virkninger.

6.2. MILJØKVALITET OG ANDRE MILJØFAKTORER

Miljøet skal have en høj kvalitet i Danmark så forurening ikke påvirker menneskers sundhed eller dyr og planter. Forurenede jord må ikke true drikkevandet eller den menneskelige sundhed. I 2020 er der ikke miljø- og sundhedsskadelige udledninger til luft, jord og vand. Sygdomsfremkaldende mikroorganismer er i 2020 begrænset til et niveau der ikke giver sundhedseffekter for mennesket.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Begrænse forurening, eutrofiering og ozon ved jordens overflade	1. Emission af SO ₂ , NO _x , VOC og NH ₃
Ozonlagets nedbrydning højt oppe i atmosfæren skal standses	2. Ozonlagets tykkelse
Fastholde indsatsen over for jordforurening	3. Antal lokaliteter hvor der er sket oprydning af jordforurening for at sikre boliganvendelse og/eller drikkevandsforsyning (antal oprydninger pr. år/totalt oprydningsbehov)
Fastholde indsatsen for at sikre rent drikkevand	4. Antal af fund over grænseværdien for drikkevand
Sygdomsfremkaldende mikroorganismer skal ikke spredes i miljøet i et omfang som er skadeligt	5. Badesteder hvor vandets kvalitet er så ringe at badning frarådes

Perspektiver

Der vil løbende blive arbejdet med at udvikle flere og bedre indikatorer. Der vil for eksempel være behov for at udvikle en indikator for luftens indhold af fine partikler (PM_{2,5}).

Der vil også blive set på mulighederne for at udvikle en indikator der kan belyse udledning af tungmetaller og miljøfremmede stoffer som opføres i fødekæden, til vandmiljøet.

Endvidere vil der blive arbejdet for at udvikle en indikator for sygdomstilfælde som skyldes sygdomsfremkaldende mikroorganismer i miljøet.

6.3. FØDEVARER

Forbrugere skal kunne få sikre og sunde fødevarer af høj kvalitet. Fødevarerens sikkerhed skal være ubetinget høj, og tilstedeværelsen af kemiske forureninger begrænset til et minimum. Vi skal være i stand til at vurdere omfanget af risici og have en effektiv kontrol med forekomsten af sundhedsskadelige stoffer.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Sikkerhedsvurdering, risikoanalyse og kontrol af kemiske forureninger og midler som indgår i produktionen, vil blive videreført og styrket	1. Niveau for udvalgte kemiske forureninger 2. Fund af reststoffer i fødevarer, opdelt efter indenlandsk og udenlandsk oprindelse, der overskrider grænseværdierne

6.4. ARBEJDSMILJØ

Alle danske arbejdspladser bør udgøre en sikker og sund ramme for kreativitet, kvalitet og produktivitet. I 2020 bliver ingen udsat for kemiske stoffer, organiske opløsningsmidler, tungmetaller eller andre sundhedsskadelige påvirkninger under arbejdet.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Arbejdsbetingede skader på grund af udsættelse for kræftfremkaldende stoffer og organiske opløsningsmidler eller tungmetaller skal undgås	1. Udvalgte anmeldte arbejdsbetingede lidelser 2. Forbruget af kræftfremkaldende stoffer i industrien

Perspektiver

Der vil blive arbejdet for at udvikle flere og bedre indikatorer for arbejdsmiljøindsatsen.

6.5. INDEKLIMA

Indeklimaet i boliger må ikke give gener for beboerne. Bygge- og boligmaterialer skal have en kvalitet så der ikke afgives eller udvikles skadelige stoffer.

Perspektiver

Mulighederne for at udvikle redskaber til at dokumentere byggevarers virkninger på miljø og indeklima vil blive belyst. Mærkningsordningen Dansk Indeklima Mærkning og en planlagt ordning for miljødeklaration af byggevarer kan senere benyttes i udvikling af indikatorer.

7. Ressourcer og ressourceeffektivitet

Det er nødvendigt at anvende naturens ressourcer. De bruges som input i produktion og forbrug. Ressourcerne danner grundlag for øget velfærd. En bæredygtig udvikling indebærer at øget velfærd tager hensyn til jordens økosystemer og beholdning af fornybare og ikke-fornybare naturressourcer.

Et langsigtet pejlemærke er at øge ressourceeffektiviteten markant inden for en generations tid. Vi skal specielt begrænse forbruget af naturressourcer som er knappe, særligt følsomme eller særligt forurenende når de udnyttes. På lang sigt skal vi begrænse forbruget af ressourcer til cirka 25 procent af det nuværende forbrug. På endnu længere sigt kan der være behov for at øge ressourceeffektiviteten yderligere. Det skal ses i lyset af de internationale diskussioner om faktor 4 og faktor 10 som mål for ressourceeffektivisering. I det videre arbejde er der behov for yderligere at konkretisere ressourceområdet.

Forbrug af naturens ressourcer påvirker miljøet. Det er vigtigt at ressourceforbrug og miljøbelastning ses i internationalt perspektiv. Det er væsentligt at have både det nationale og internationale ressourceforbrug samt den tilhørende miljøbelastning for øje. Prioritering og forsvarlig brug af naturens ressourcer er nødvendig. Forbruget skal i højere grad baseres på fornybare ressourcer og genanvendelige materialer. Men de fornybare ressourcer må ikke anvendes hurtigere end de kan gendannes. Brug af ikke-forbybare ressourcer skal ske under hensyn til den samlede beholdning og muligheder for at erstatte ressourcen med andre materialer.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Forbruget af ressourcer skal nedbringes	<ol style="list-style-type: none"> 1. Danmarks samlede forbrug af udvalgte ressourcer (rå- og hjælpestoffer) samt 2. Hvert 3. år: Danmarks samlede forbrug af materiale-ressourcer (TMR) opdelt på indenlandske ressourcer og importerede råstoffer og varer samt på direkte og skjulte materialestrømme
Affaldsmængderne skal nedbringes, og vi skal genanvende affaldet	<ol style="list-style-type: none"> 3. Tons affald i forhold til BNP 4. Mængden af affald der genanvendes absolut og i forhold til den totale mængde affald i Danmark 5. Affaldsmængden i Danmark fra de 4 sektorer; husholdninger, servicesektor, industri samt byggeri og anlæg opgjort absolut og i forhold til den økonomiske aktivitet i sektorerne
En bæredygtig råstofanvendelse i Danmark skal realiseres	<ol style="list-style-type: none"> 6. Den indenlandske råstofindvinding af naturbundne ressourcer (sten, grus, sand mv.) sammenholdt med genanvendelsen af tilsvarende materialer 7. Kendte reserver i Nordsøen i forhold til aktuelle årlige produktion for hhv. olie og gas
Forskellige hensyn skal kombineres for at mindske konflikterne mellem forskellige ønsker til at anvende det samme stykke jord. Uden for byerne skal flersidig anvendelse fremmes	<ol style="list-style-type: none"> 8. Udviklingen i arealanvendelse (km²) fordelt på arealtypene natur, skov, agerland, huse og veje i det åbne land samt byer

Perspektiver

Nationalt og internationalt arbejdes der på at udvikle bedre indikatorer til at belyse betydningen af materialeforbrug og materialestrømme for miljøbelastning. Forbedringer i metoder og resultater fra dette arbejde vil blive inddraget i sættet af indikatorer for bæredygtig udvikling. F.eks. kan det samlede ressourceforbrug opdeles på ikke-fornybare og fornybare ressourcer, og forbruget af udvalgte ressourcer som f.eks. beton, jern og aluminium kan følges. Endvidere vil mulighederne for at udvikle en eller flere indikatorer der kan beskrive udviklingen i ressourceeffektivitet og -intensitet på udvalgte områder, blive vurderet.

I takt med at arealdata bliver forbedret, vil der blive grundlag for at detaljere indikatoren for arealanvendelsen.

8. Den regionale og globale dimension, herunder Danmarks internationale indsats

Danmarks vision for en regional og global bæredygtig udvikling er et Europa og en verden med økonomisk fremgang, større velfærd og øget miljøbeskyttelse. Det omfatter et verdensmarked med fri handel baseret på høje miljø- og sociale standarder, og det omfatter respekt for menneskerettigheder, demokratisering, åbenhed og ansvarlighed i forvaltninger.

Danmark vil gå foran ved at sætte handling bag ordene. Både gennem den danske udenrigspolitik og miljøpolitik vil der blive arbejdet aktivt for at fremme den internationale indsats. Den internationale bistand vil blive udbygget som aftalt, og sammenhængen mellem udviklings-, miljø- og handelspolitik vil blive sikret.

Danmark ønsker en stærk global struktur til fremme af alle elementer i global bæredygtig udvikling, herunder en struktur til fremme af internationalt miljø samarbejde og miljøregulering. Danmark vil arbejde for en global aftale for bæredygtig udvikling og et globalt partnerskab.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Danmark yder i et nært og forpligtende samarbejde med modtagerlandene betydelig støtte til områder af relevans for bæredygtig udvikling	1. Bistandsmidler i % af BNI, total og opdelt på udviklings- og miljøbistand, bistand til de nærliggende lande 2. Antal af ulande og østlande som har udarbejdet og gennemført nationale strategier for bæredygtig udvikling
Bedre adgang til de industrialiserede landes markeder for udviklingslandene	3. Udviklingslandenes faktiske eksport til EU for udvalgte produkter

Perspektiver

Internationalt er FN, Verdensbanken, OECD og IMF gået sammen om at opstille indikatorer for bæredygtig udvikling. Indikatorerne udspringer bl.a. af de forskellige FN konferencer som har været afholdt gennem 1990'erne. Et mål med indikatorerne er at øge den offentlige opmærksomhed på udviklingsarbejdet i donorlandene. Flere af disse mål er udpeget som de internationale udviklingsmål. FN's medlemslande tilsluttede sig disse i FN's millenniumgeneralforsamlings deklARATION i 2000.

Baggrundsindikatorer

FN's medlemsstater tilsluttede sig med Millennium deklARATIONEN i 2000 en række internationale udviklingsmål, herunder mål for bæredygtig udvikling. De danske målsætninger for at fremme global bæredygtig udvikling er tæt forbundne med de internationale udviklingsmål i FN og understøtter disse. FN, OECD og Verdensbanken har i fællesskab opstillet indikatorer hvoraf udvalgte vises her som baggrundsindikatorer for mål for fattigdomsbekæmpelse og bæredygtig udvikling.

FN MÅL	INDIKATORER
Reducere andelen af fattige der lever i ekstrem fattigdom, til det halve fra 1990 til 2015	Antallet af folk som lever for under 1 USD om dagen
Implementere nationale strategier for bæredygtig udvikling i 2005 for at forhindre tab af miljømæssige ressourcer i 2015	Lande med strategier for bæredygtig udvikling (%)

For så vidt angår den danske bistand til øst- og udviklingslandene, arbejdes der på at videreudvikle et indikatorsystem for bistandens resultater. Systemet vil blive baseret på indikatorer som modtagerlandene selv har en interesse i at måle, og udvælges i tæt samarbejde med partnerlandet. Ejerskabet til data vil ligge i det enkelte modtagerland.

Arbejdet med at udvikle indikatorer på både nationalt og internationalt plan møder mange vanskeligheder, herunder bestræbelserne på at sikre kvalitet og sammenlignelighed i data i og mellem lande og opnå international enighed herom. Arbejdet i OECD med at fastlægge indikatorer der kan lægges til grund for de årlige økonomiske reviews, forventes i en pilotfase at være færdigt tidsnok til at kunne yde et bidrag til Johannesburg topmødet om bæredygtig udvikling i september 2002. På selve topmødet ventes indikatorer også at ville spille en vigtig rolle.

9. Fødevarerproduktion – fødevarer sikkerhed, landbrug og fiskeri

Målsætningen for fødevarerproduktion i Danmark er at sikre at de fødevarer der produceres og afsættes til forbrugerne, er sunde og af høj kvalitet samt at sikre et højt informationsniveau herom. Vi skal fremme produktionsforhold der bevarer jordbrugs- og fiskerierhvervenes ressourcegrundlag samt sikre at miljø, natur, dyrevelfærd og gode arbejdsbetingelser fremmes. Samtidig skal lønsom produktion og afsætning inden for de fødevarerproducerende erhverv fremmes.

9.1. FØDEVARESikkerhed

Forbrugerne har krav på at fødevarer er sikre. Det er uacceptabelt hvis fødevarer udgør en sundhedsmæssig risiko. Regeringen finder det vigtigt at vurderingen af sikkerhed og risiko i relation til fødevarer tager udgangspunkt i forsigtighedsprincippet i de situationer hvor der er rejst en videnskabeligt baseret mistanke, men hvor der endnu ikke er tilstrækkeligt videnskabeligt grundlag for at be- eller afkræfte denne mistanke.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Et vigtigt mål er at opnå et ubetinget højt niveau af fødevarer sikkerhed	1. Antal fødevarer bårne sygdomstilfælde

9.2. LANDBRUG

Landbrugsproduktionen skal foregå på en måde der sikrer bæredygtighed. Det betyder at rent vand (både grundvand, overfladevand og hav), ren jord og luft skal sikres. Samtidig skal den biologiske mangfoldighed på land og i vand sikres, og der skal være en balanceret husdyrtæthed i forhold til natur og miljø. Endelig skal landbru-

gets plante- og dyregenetiske ressourcer bevares. Det er desuden vigtigt at den fremtidige udvikling også sikrer levende landdistrikter.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Landbrugets tab af nitrat, fosfor og ammoniak skal begrænses til et niveau som ikke er til gene for mennesker, som sikrer vandmiljøet og sårbare naturtyper, og som giver mulighed for et rigt dyre- og planteliv	1. Balanceopgørelse af tilført og fraført N og P; herunder fordelingen af tab ved udvaskning og fordampning 2. Landbrugets samlede import og eksport af N og P
Landbruget som naturforvalter. Naturen skal beskyttes, og den biologiske mangfoldighed sikres (sårbare naturtyper, småbiotoper, spredningskorridorer m.m.)	3. Antallet af bedrifter og areal som har grønne regnskaber/miljøstyring 4. Udviklingen i arealet med miljøvenlige jordbrugsordninger (MV-ordningen)
Regeringen ønsker inden for de kommende år at fjerne overforbrug af pesticider	5. Behandlingshyppighed for pesticider på det konventionelt dyrkede areal
Den økologiske tankegang skal ligge til grund for indsatsen på alle relevante politikområder, og økologisk landbrug skal fremmes	6. Antal og areal af økologiske brug
Regeringen finder at det er afgørende at fortsat økonomisk vækst sker uden tilsvarende vækst i miljøbelastning og ressourceforbrug.	7. Indeks: Landbrugets miljøpåvirkning: 3 miljøpåvirkninger f.eks. pesticid (behandlingshyppighed), antal dyreenheder og kvælstofoverskud) i forhold til udvikling i BVT (landbrugssektorens primære produktion) 8. Antal bedrifter, størrelse og specialisering (harmoniske og uharmoniske bedrifter)

Perspektiver

De ovenstående indikatorer er på nuværende tidspunkt tilgængelige. Indikatorsættet vil løbende blive udviklet.

EU har igangsat et omfattende arbejde med at udvikle indikatorer for den økonomiske, sociale og miljømæssige dimension af et bæredygtigt landbrug og bæredygtig landdistriktsudvikling. Forslaget til Danmarks strategi for bæredygtig udvikling indeholder væsentlige mål om at opnå mere helhedsorienterede EU-støtteordninger og om at sikre levende landdistrikter. Her kan udvikling af indikatorer i EU-regi blive central på længere sigt. Der vil på det kortere sigt blive udviklet en national indikator med henblik på at følge udviklingen i EU's støtteordninger og den helhedsorienterede indsats. Resultaterne af det internationale arbejde vil blive inddraget i det nationale sæt af indikatorer.

Der er behov for supplere indikatoren for antal og areal af økologiske brug med indikatorer for produktionen eller omsætningen af økologiske varer. Så snart der for eksempel findes data for forbrugernes køb eller detailhandlens salg af økologiske varer, vil disse indikatorer indgå i sættet.

For landbrugets rolle som naturforvalter kan det være relevant at udvikle en indikator der belyser zonerings af agerlandet på forskellige typer arealer. I takt med at naturplaner benyttes og registreres i alle amter, vil disse kunne indoptages som indikator.

Der vil også blive arbejdet for at udvikle indikatorer der kan vise miljøeffekter af brugen af GMO'er.

9.3. FISKERI

Fiskeriet er afhængigt af at fiskebestandene fungerer som fornybare naturressourcer. Et bæredygtigt fiskeri der medvirker til at sikre havets fiskebestande og økosystem, sikrer også erhvervets udvikling i fremtiden. Størst mulig viden om virkninger af fiskeri og andre påvirkninger af havets naturressourcer er afgørende for at kunne forvalte fiskeriet bæredygtigt og for at kunne fremskaffe tilstrækkelige og sunde fødevarer fra havet.

Fiskebestandene, fiskernes adgang til dem og anden miljøpåvirkning på havområdet er i meget høj grad grænseoverskridende. Størstedelen af det danske fiskeri og de fiskebestande det har adgang til, er afhængige ikke alene af den danske indsats for bæredygtig udnyttelse af havets levende ressourcer, men også af andre landes indsats. En effektiv politik skal derfor bygge på målrettet internationalt samarbejde.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Havets fiskebestande og økosystem skal bevares	1. Cydebiomasse og fiske-dødelighed set i forhold til fiskekvoter, fangsternes størrelse og biologisk sikre grænser
Omfanget af udsmid skal reduceres	2. Størrelse af bifangst og udsmid fordelt på fiskerier og fiskerier (baseret på estimer)
Fangstredskaber skal gøres mere selektive så utilsigtede bifangster (herunder marsvin) og uønskede påvirkninger af havbunden bedre kan undgås	3. Bifangst af marsvin (estimer) og monitoring af effekt ved særlige afværgeforanstaltninger (f.eks. elektroniske afværge-midler)
Flådestørrelse og sammensætning der er bedre tilpasset fangstmulighederne	4. Fiskeriflådens kapacitet (tonnage, motorkraft mv.) og sammensætning

Perspektiver

Der kan være behov for fortsat at udvikle indikatorerne for at opnå større målesikkerhed.

En redegørelse er under forberedelse med henblik på afdækning af viden og problemer i forbindelse med bundsløbende fiskeredskabers påvirkning af havbunden. I forlængelse heraf vil mulighederne for at udvikle indikatorer for dette område blive vurderet. Der vil blandt andet blive set på muligheden for at opgøre hvor store arealer der påvirkes af bundtrawl, og vurderet om det kunne være en relevant indikator.

Et rent havmiljø er vigtigt for at sikre fiskeriets naturgrundlag. Det vil være relevant at vurdere mulighederne for at udvikle indikatorer der kan belyse havmiljøets tilstand. Der vil blive set på mulighederne for at identificere særligt skadelige påvirkninger (forurening m.v.) og for at registrere virkningen af initiativer der skal mindske disse påvirkninger.

Den nationale indsats for at udvikle indikatorer må ske med løbende reference til den internationale overvejelser om at udvælge og udvikle egnede indikatorer for at belyse bæredygtig udvikling. Der er væsentlige drøftelser om dette i EU og i ICES (det internationale havundersøgelsesråd).

10. Skovbrug

Skov og skovarealer skal bruges og forvaltes så de nu og i fremtiden kan bidrage til at opfylde samfundets natur- og miljømæssige, økonomiske og sociale behov. Skovens rolle som et af samfundets velfærdsgoder skal styrkes. Skovene skal give mulighed for friluftsliv, beskytte den biologiske mangfoldighed og medvirke til et varieret landskab. Skovene skal producere træprodukter og medvirke til at beskytte miljøet – såvel grundvandet som ved at lagre CO₂. Alle disse hensyn skal indgå i den igangværende fordobling af skovarealet i Danmark. Også arealet med urørt skov og særlige, gamle driftsformer skal forøges.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Naturnær og miljøvenlig skovdrift skal fremmes	<ol style="list-style-type: none">1. Indikator for naturnær skovdrift: Foryngelses- og etableringsmetoder. Herunder andel af foryngelsesmateriale bestående af hjemmehørende arter. (Fra 2002 også bevoksningsstruktur (alders- og artsdiversitet) samt mængden af dødt ved i produktionsskov)2. Indikator for skov med særlige naturhensyn (samlet areal af urørt skov og skov med gamle driftsformer og andelen af skov ældre end 150 år)
Befolkningen skal inddrages mere i beslutninger om skovene og friluftslivet skal styrkes	<ol style="list-style-type: none">3. Besøgstal i skov
Skovarealet skal fordobles så skovlandskaber dækker 20-25% af arealet i løbet af en trægeneration (80-100 år)	<ol style="list-style-type: none">4. Samlet areal dækket med skov (løv/nål) og åbne arealer i tilknytning til skov

Perspektiver

Indikatorerne er afledt af retningslinierne for bæredygtig skovdrift som en bredt sammensat arbejdsgruppe blev enige om i maj 2001. Retningslinierne er til dels baseret på naturnær skovdrift som et middel til at forbedre skovens bæredygtighed. Indikatorerne er også baseret på de fælles-europæiske kriterier og indikatorer for bæredygtigt skovbrug som i store træk definerer betydningen af bæredygtig skovdrift. Data der kan belyse de forskellige aspekter af naturnær skovdrift, bliver tilgængelige når den nye Nationale Skovinventering (NFI) bliver startet i de kommende år.

Der skal udvikles en indikator for andel af importeret træ der er miljøcertificeret, for at følge brugen af importeret træ og træprodukter der er lovligt skovede og kommer fra bæredygtigt drevne skove.

11. Industri, handel og service

For at opnå en bæredygtig udvikling for produktion og forbrug af varer og tjenester ved en fortsat vækst skal vi nedsætte ressourceforbruget og de negative miljø- og sundhedseffekter mærkbart. Det kan ske ved at indarbejde miljøhensyn i virksomhedernes forretningsgange og i alle led af forløbet fra produktion til forbrug og bortskaffelse. Virksomhederne spiller en central rolle når udvikling af miljøvenlige teknologier skal styrkes.

Myndigheder, erhvervsliv og forbrugere skal samarbejde om at skabe grønne markeder hvor hensyn til miljøet er centralt både i virksomhedernes indbyrdes konkurrence og i vores forbrug af varer og tjenester. Markedskræfterne skal sammen med nye markedsbaserede virkemidler, frivillige initiativer og regulering motivere erhvervsliv og forbrugere til at deltage aktivt i denne udvikling.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Der skal skabes et effektivt grønt marked	1. Antal virksomheder med licenser til miljømærkede produkter
Flere miljømærkede produkter på markedet og information skal motivere forbrugere til at ændre adfærd	2. Antal miljømærkede produkter
Anvendelse og udvikling af miljøhensyn i virksomhedernes beslutningsproces skal styrkes	3. Antal EMAS og ISO registrerede virksomheder og deres andel af branchens produktion og/eller beskæftigelse
Produktionsvirksomhedernes påvirkning af miljøet skal fortsat begrænses	4. Indeks for fremstillingssektorens ressourceeffektivitet udvalgte parametre (f.eks. energi og vand m.v.) i forhold til BVT 5. Erhvervenes udledninger af CO ₂ , NO _x , SO ₂ i forhold til BVT 6. Erhvervenes affaldsmængder fordelt på behandlingsform og i forhold til BVT

Perspektiver

Målet er at udvikle yderligere indikatorer på dette område. En del af dette arbejde er allerede i gang inden for områdets forskellige sektorer.

Det vil være vigtigt meget hurtigt at få konkrete indikatorer for omfanget af bæredygtige investeringer i samfundet eller mere konkret hvordan den finansielle sektor inddrager miljøhensyn i investeringerne. Det kunne i første omgang omfatte antal grønne/etiske investeringsforeninger og omfanget af grønne/etiske investeringer i disse foreninger. Begge disse mulige indikator er foreslået som pejlemærker for en grøn erhvervsudvikling og vil naturligt indgå i dette indikatorsæt så snart data er tilgængelige. Det kunne på længere sigt desuden være ønskeligt med tal for de totale bæredygtige investeringer i samfundet.

Yderligere perspektiver for udvikling af indikatorer for industri, handel og service vil være de forskellige øvrige pejlemærker i forbindelse med at strategien for bæredygtig udvikling mere detaljeret udmøntes på sektorniveau.

For at følge udviklingen i renere teknologier og produkter og deres udbredelse vil mulighederne for at opstille en indikator for grønne teknologiers markedsandel blive belyst. Strategiforslaget lægger op til at miljøpåvirkningen fra produktionsvirksomheder fortsat skal begrænses. Derfor vil der blive arbejdet for at udvikle indikatorer for ressourceeffektivitet på brancheniveau. For at belyse omfanget af anvendelsen af kemikalier i sektoren er der behov for at udvikle en god indikator for industriens kemikalieforbrug.

Det kan være relevant at vurdere mulighederne for at udvikle en indikator for miljømærkede produkters andel af forbruget der senere kan erstatte antal miljømærkede produkter.

Strategiforslaget lægger vægt på at der skal gives plads til nye løsninger, radikale innovationer og teknologispring. Det kan være hensigtsmæssigt at se på mulighederne for at belyse danske kompetencer på miljøområdet gennem en indikator.

12. Transport

Det er regeringens overordnede mål at bryde sammenhængen mellem vækst i transportens miljø- og sundhedsbelastning og vækst i økonomien for at opnå bæredygtig udvikling på transportområdet. Hensyn til sundhed, miljø og sikkerhed integreres i transportområdet. Regeringen har som langsigtede pejlemærker at transportsektoren skal yde sit rimelige bidrag til reduktion af det nationale udslip af drivhusgasser, og at luftforurening fra trafikken ikke udgør en sundhedsfare for befolkningen. Trafikstøj skal begrænses til et niveau som sikrer at ingen udsættes for negative sundhedspåvirkninger. Det skal være sikkert og trygt for alle at færdes i trafikken. Transportsystemets negative påvirkning af levesteder for dyr og planter skal begrænses.

Transportsystemet skal sikre befolkningen adgang til arbejde, butikker, offentlig service og fritidsaktiviteter, og alle skal sikres effektiv mobilitet gennem kollektive og private transportløsninger. Erhvervslivet skal sikres gode transportforbindelser til omverdenen, og trængsel på vejene bør kun forekomme i spidsbelastningssituationer. Den kollektive og individuelle trafik, herunder cykel- og gangtrafikken, skal sikres høj fremkommelighed.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Effektiv mobilitet skal sikres gennem kollektive og private transportløsninger	<ol style="list-style-type: none">1. Gennemsnitlig turlængde opdelt på aktiviteter2. Gennemsnitlig gangtid til nærmeste bus eller tog fra henholdsvis hjem og arbejde3. Indekseret gennemsnitshastighed for bus, tog og bil på udvalgte strækninger
Bryde sammenhængen mellem vækst i transportens miljø- og sundhedsbelastning og vækst i økonomien	<ol style="list-style-type: none">4. Trafikarbejdet/BNP5. Persontransportarbejde og godstransportarbejde fordelt på transportformer
Udledning af luftforurening fra trafikken udgør ikke en sundhedsfare for befolkningen	<ol style="list-style-type: none">6. Transportens emissioner (CO₂, PM₁₀, CO, HC, NO_x, NMVOC og SO_x)
Det skal være sikkert og trygt for alle at færdes i trafikken	<ol style="list-style-type: none">7. Antal dræbte og alvorligt tilskadede i trafikken fordelt efter transportform i antal og pr. personkm.
Efterspørgsel og udbud af miljøvenlige transportvalg øges	<ol style="list-style-type: none">8. Overgang til renere drivmidler (miljøvenlig diesel og benzin, el, LPG og andre alternative brændstoffer)9. Gennemsnitlig energieffektivitet for persontransport og godstransport10. Gennemsnitlig kapacitetsudnyttelse og gennemsnitlig last for lastbiler over 6 ton11. Nye personbilers energieffektivitet

Perspektiver

Der kan være behov for yderligere at udvikle indikatorsettet på nogen af de centrale områder hvor der er fastlagt mål, men hvor der endnu ikke er pålidelige data der kan beskrive udviklingen på området. Det gælder for eksempel spørgsmålet om at udvikle bedre metoder til at beregne hvor mange boliger der er svært belastet af støj fra trafikken, defineret i relation til EU's støjdirektiv og den kommende strategi for vejstøj. Et andet område er mulighederne for at udvikle en indikator der belyser transportsektorens påvirkning af biodiversitet og levesteder (ved barriereeffekter). Et tredje område vil være at belyse ændringer i fordelingen mellem transportformerne og turlængde. Også den nationale andel af persontransportarbejdet foretaget med internationale forbindelser, herunder luftfart, kan der være behov for at udvikle en indikator for.

13. Energi

Energiforbrug og energiforsyning er vigtige indsatsområder for at opnå en bæredygtig udvikling. For det første er det vigtigt at begrænse de menneskeskabte klimaændringer samt udledninger af SO₂ og NO_x, der skaber forurening af miljøet. For det andet er det vigtigt at sikre effektiv og stabil energiforsyning, og at regulering af energiområdet sker på en omkostningseffektiv måde.

Det er regeringens pejlemærke at CO₂-udledningen skal halveres inden 2030 i forhold til 1990-niveauet. Det skal vi gøre ved at nedbringe det samlede energiforbrug, øge energieffektiviteten, afvikle kul i energiforsyningen og øge andelen af vedvarende energi med 1 procentpoint årligt så den i 2030 udgør mindst 35 procent af det samlede energiforbrug og mindst 50 procent af elforbruget. Samtidig vil Danmark mindske udledningerne af SO₂ med omkring 30 procent og NO_x med omkring 45 procent inden udgangen af 2010 i forhold til niveauet i 1998 så forureningen af miljøet begrænses.

For alle emissioner angives dels tal korrigeret for variationer der er klimatisk betingede, og for variationer der skyldes udsving i nettoeksporten af el, dels ukorrigerede tal.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Målet er at mindske CO ₂ -udledningen med 20% fra 1988 til 2005	1. CO ₂ -emissioner i mill. tons samt CO ₂ -emissioner i mill. tons i forhold til bruttoenergiforbrug i PJ
SO ₂ -udledningen skal reduceres med omkring 30% inden udgangen af 2010 i forhold til 1998 niveauet	2. SO ₂ -emissioner i mill. tons samt SO ₂ -emissioner i mill. tons i forhold til bruttoenergiforbrug i PJ
NO _x -udledningen skal reduceres med omkring 45% inden udgangen af 2010 i forhold til 1998 niveauet	3. NO _x -emissioner i mill. tons samt NO _x -emissioner i mill. tons i forhold til bruttoenergiforbrug i PJ
Energisparsindsatsen skal forstærkes	4. Bruttoenergiforbrug og endeligt energiforbrug i PJ samt bruttoenergiforbrug PJ/BVT i faste priser 5. Bruttoenergiforbrug fordelt på erhverv, transport og husholdninger i forhold til sektorens aktivitet 6. Kraftvarmeandel af termisk elproduktion
Andelen af vedvarende energi skal øges med 1 pct. point årligt til mindst 35% af den samlede energiforsyning i 2030. Andelen af elforbruget der dækkes af vedvarende energi, skal udgøre mindst 20% i 2003, mindst 30% i 2005 og mindst 50% i 2030	7. Andel af henholdsvis samlet energiforbrug, varmemeforbrug og elforbrug der dækkes af vedvarende energi

14. By- og boligudvikling

Det er regeringens overordnede mål at fremme en bæredygtig udvikling af byer, boliger og byggeri. Beboere og brugere i de enkelte by- og boligområder skal deltage aktivt heri, blandt andet gennem en livsstil der bygger på at man i det daglige tager hensyn til miljøet og begrænser ressourceforbruget. Byen med dens sociale liv, bygninger og infrastruktur skal organiseres og forvaltes med sigte på at opnå betydelig reduktion af ressourceforbrug og miljøbelastning. Byerne skal være levende og mangfoldige, og bymidterne skal styrkes som centre for handel og kultur. De enkelte dele af byen skal indeholde både boliger, serviceerhverv, offentlige institutioner og idrætsanlæg så byen bliver mere levende.

Byernes arealmæssige vækst skal begrænses, og de ældre erhvervs- og havneområder skal udnyttes bedre. Byens trafikskabende funktioner skal ligge sådan at flest mulige mennesker med fordel kan bruge den kollektive trafik. Og de negative konsekvenser af den stigende biltrafik i byerne skal begrænses ligesom miljøbelastning i byerne skal nedbringes.

Der skal være et varieret udbud af boliger, og der skal være en forstærket indsats i belastede bykvarterer. I byfornyelsen skabes balance mellem nyt og gammelt, og der lægges vægt på kvalitet, god arkitektur og byøkologi ligesom de bevaringsværdige kulturmiljøer skal sikres. Samtidig skal kvaliteten af byernes rekreative muligheder gøres bedre, og kolonihaver skal sikres.

Perspektiver

Det er et mål i strategiforslaget at sikre levende og mangfoldige by- og boligområder af høj kvalitet med et varieret udbud af boliger. Der kan derfor være behov for at belyse mulighederne for at udvikle indikatorer på dette område. Der er igangsat et arbejde for at udvikle en egentlig bystatistik. I den forbindelse arbejdes der på at etablere indika-

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Byarealet skal udnyttes bedre, og byernes arealmæssige vækst skal begrænses	1. Areal til byzone
Nye bystrukturer skal mindske transportefterspørgslen	2. Andel af nybygget kontor-erhverv i Hovedstadsområdet der er bygget inden for en afstand af 500 meter til en S-togs-station
Byerne skal være levende og mangfoldige, og dele af byen skal indeholde boliger, serviceerhverv mv.	3. Forholdet mellem boliger og arbejdspladser: Andel lokalt beskæftigede i udvalgte større og mindre byer
Bygningers brugsværdi, fleksibilitet og kvalitet skal øges	4. Andel af samtlige boliger der har fjernvarme og eget bad og toilet
Kvaliteten af byernes rekreative muligheder skal gøres bedre	5. Kmv. grønt område der er tilgængeligt inden for en afstand af 15 min. gang pr. indbygger i hhv. Odense, Aalborg og København
Yderligere krav til energi- og ressourceforbrug	6. Energiforbrug til rumopvarmning i byen som helhed (energiforbrug pr. kvm.) 7. Indeks for udvikling i elforbrug, vandforbrug og affaldsmængde i boliger/husholdningen (opgjort pr. indbygger)

torer for bykvalitet og kulturmiljø i bred forstand. Regeringens Byudvalg har besluttet at der skal udvikles indikatorer for bysocial udvikling som kan vise udviklingstendenser i udsatte by- og boligområder. For at følge op på arbejdet i Erhvervs- og Bypolitisk Udvalg vil der blive udviklet indikatorer for byudvikling og erhvervsforhold. For visse indikatorer kan der udbygges med mere landsdækkende data i takt med at disse udvikles.

15. Turisme

Det er et langsigtet mål at skabe en turisme der er i balance med naturgrundlaget, som er accepteret af lokalbefolkningen, som giver turisterne autentiske natur- og kulturoplevelser af høj kvalitet, og som skaber beskæftigelse og indtægter for lokalsamfundene. Det kan blandt andet ske ved øget anvendelse af natur- og kulturformidling. De rekreative muligheder for turister og lokale beboere skal sikres og forbedres, og der skal skabes mere handicapvenlig adgang til ferie- og fritidsoplevelser. For at realisere disse mål skal lokalområdets og turismens funktioner og behov integreres bedre, og der skal være en stadig afvejning af erhvervsmæssige og miljømæssige interesser.

Perspektiver

I dag omfatter den Grønne Nøgle overnatningsvirksomhed, men vil i 2002 blive åbnet for mærkning af restauranter/kantiner og sportsanlæg, og i 2003 vil også egentlige turistattraktioner og konferencefaciliteter blive omfattet af mærkningskriterier. I øjeblikket fastlægges kriteriesæt for miljømærket svanen og det europæiske miljømærke blomsten, som det derfor på sigt vil være relevant at medtage i antallet af miljømærkede virksomheder.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Lokalområdets og turismens behov skal integreres bedre	1. Antal kommuner hvor antal turister overstiger lokalbefolkningen i højsæsonen
Lokalbefolkningen og interessegrupper skal inddrages mere i planlægning og udvikling af turisme	2. Procentdel af Danmarks areal der er omfattet af Destination 21 samt. Antal kommuner der er omfattet af Destination 21
Eksisterende turistområder og turistfaciliteter skal opgraderes/forbedres til højere miljømæssig standard	3. Antal/procent af turistvirksomhederne der deltager i miljømærkningsordninger (for eksempel den Grønne Nøgle og Destination 21)
De rekreative muligheder for turister og lokale beboere skal sikres og forbedres	4. Antal "Blå Flag" strande og havne
Det er et langsigtet mål at skabe en turisme der er i balance med naturgrundlaget	5. Transportformer ved danskernes ferier (indland og udland)

16. Virkemidler og vidensgrundlag

En fremadrettet indsats for miljø og bæredygtig udvikling kan medvirke til at fremme konkurrenceevne og omstilling til vidøkonomien. Det skal kunne betale sig at tage hensyn til miljøet. Derfor skal de der producerer, leverer, forbruger og til slut bortskaffer produkter, betale miljøomkostningerne. Teknologiske nybrud og innovation er nødvendige for at omstille samfundet mod en bæredygtig udvikling. Der skal være et solidt vidensgrundlag for at træffe de rigtige beslutninger og prioritere indsatsen. Miljøpolitikken skal være videnskabsbaseret og hvile på forsigtighedsprincippet.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Beslutninger på alle niveauer skal vurderes i forhold til miljøet	1. Miljøkonsekvensvurdering af lovforslag
Det offentlige ønsker at gå foran og har indført en grøn indkøbspolitik	2. Andel af statslige institutioner som har indberettet grøn indkøbspolitik
Uddannelse og undervisning skal være medvirkende faktor til at udbrede viden om bæredygtig udvikling	3. Antal skoler med grønne flag 4. Antal skovbørnehaver, naturskoler og naturvejledere
Der skal holdes fast i de grønne afgifter	5. Det grønne skattetryk i forhold til BNP

Perspektiver

Det er ambitionen at udvikle en indikator som gengiver i hvilket omfang afgifterne indarbejder miljøomkostningerne i priserne – med andre ord: i hvilken udstrækning de eksterne omkostninger internaliseres. En mulighed er at tage udgangspunkt i opgørelser af de samfundsøkonomiske omkostninger ved miljøbelastningen af en afgiftsbelagt udledning eller forbruget af en afgiftsbelagt vare. Sættes afgiften pr. udledt enhed i forhold til omkostningerne, fås et indeks for internaliseringen. Således kan det fremgå at én afgift svarer til 102 pct. af de eksterne omkostninger, mens en anden kun udgør 40 pct. Et samlet indeks for internaliseringen af de eksterne omkostninger kan derefter konstrueres ved at vægte de enkelte indekser med værdien af den samlede miljøbelastning ved udledningen/forbruget.

Det vil også være relevant at udvikle en indikator for forskning og udvikling som kan belyse hvordan forskning og udvikling understøtter bæredygtig udvikling.

17. Offentlighedens deltagelse og Lokal Agenda 21

Et bæredygtigt samfund bygger på demokrati og åbenhed og på at befolkningen deltager i beslutninger og tager ansvar. Alle dele af det danske samfund må arbejde engageret med hvis bæredygtig udvikling skal føres ud i livet. Det forudsætter at befolkningen har let adgang til information, mulighed for at deltage i beslutningsprocesserne og adgang til at klage på miljøområdet. Disse rettigheder blev udvidet med Århuskonventionen fra 1998.

Princippet fra Århuskonventionen bør også gælde i andre lande hvis vi globalt set skal opnå bæredygtig udvikling. Danmark vil arbejde for at disse principper bliver mere udbredt i internationale aftaler, og at en styrkelse af offentlighedens adgang til information og deltagelse indgår i resultaterne af Verdenstopmødet for bæredygtig udvikling i 2002. Danmark understøtter også disse principper gennem miljø- og udviklingsbistandsprojekter. Det lokale Agenda 21-arbejde er også vigtigt for at føre en bæredygtig udvikling ud i livet.

Perspektiver

Offentlighedens deltagelse er en central del af arbejdet for en bæredygtig udvikling. Det er derfor nødvendigt at formulere flere konkrete indikatorer som både beskriver hvordan den enkelte borger deltager i arbejdet, og kaster lys på den mere organiserede indsats i form af lokalt Agenda 21.

For den organiserede indsats på lokalt niveau kunne en indikator handle om antal borgermøder eller andre aktiviteter der styrker lokal Agenda 21. Eksempler på indikatorer som kobler en organiseret indsats og borgerne, kunne være om kommunen eller amtet har igangsat lokalt Agenda 21-arbejde på borgerinitiativ, eller i hvilket omfang grupper uden for amtets eller kommunens egen organisation deltager i lokalt Agenda 21-arbejde. Disse data opgøres i øjeblikket hvert andet år.

MÅL OG INDSATS	INDIKATORER
Lokal Agenda 21-aktiviteter bør yderligere fremmes	1. Antal amter og kommuner der har indledt arbejdet med lokal Agenda 21

18. Forklaring af begreber

Mål for produktionen og indkomsten i samfundet

I dette indikatorsæt bruges BNP og BVT som mål for den økonomiske velstand. Ved tværgående emner der dækker over emissioner fra flere sektorer bruges BNP. Det er for eksempel transport. Når det gælder sektorer som for eksempel landbrug, industri og service anvendes BVT for den pågældende sektor.

I nationalregnskabet indgår flere mål for den økonomiske vækst, dvs. indkomsten og produktionsstigningen i samfundet som det er nyttigt at kende sammenhængen mellem for at kunne vælge det relevante begreb.

I denne forbindelse er det nyttigt at skelne mellem følgende fire begreber:

- BNP
- BVT
- BFI
- BNI

De tre første mål adskiller sig ved at være opgjort i forskellige "priser", hvorimod det sidste tager højde for overførsler til og fra udlandet.

Bruttonationalproduktet, **BNP**, er det mest udbredte mål for værditilvæksten i samfundet. BNP opgøres i markedspriser, dvs. de priser som varer og tjenester omsættes til. BVT og BFI er afledte begreber af BNP.

Bruttoværditilvæksten, **BVT**, opgøres i basispriser, dvs. i forhold til BNP er der fratrukket *proportionale* indirekte skatter (såsom moms, forbrugsafgifter mv.) og proportionale subsidier. Proportionale skatter er defineret ved at udgøre en fast andel af mængden eller værdien af en vare eller tjeneste.

Bruttofaktorindkomsten, **BFI**, opgøres i faktorpriser, dvs. forbrugerpriser eksklusive produkt-skatte fratrukket produktsubsidier. BFI fås altså ved at BNP korrigeres for såvel *proportionale* som *ikke-proportionale* (såsom vægtafgifter, ejendoms-skatte mv.) indirekte skatter og subsidier.

Bruttonationalindkomsten, **BNI**, forholder sig til BNP ved at der er korrigeret for overførsler til og fra udlandet i form af løn, formueindkomst, produktions- og importskatter og -subsidier.

For at sikre sammenlignelighed med internationale indikatorer anvendes BNP når det gælder forurening fra flere sektorer. Når vi ser på enkeltsektorer bruges BVT fordi sammenligningsgrundlaget ikke påvirkes af ændringer i proportionale afgiftssatser, herunder miljøafgifter. BVT er et velegnet mål for de enkelte erhvervs og sektorer vækst.

Et eksempel

Hvis energiafgifterne stiger, vil indikatoren "erhvervenes affaldsmængde/BNP" falde, da BNP bliver påvirket i opadgående retning. Men indikatoren "erhvervenes affaldsmængde/BVT" vil være upåvirket, da energiafgiften ikke umiddelbart påvirker BVT.

Danmarks internationale indsats opgøres i forhold til bruttonationalindkomsten (BNI). Det samme gør indikatoren "udviklingsbistand i % af BNI". BNI udtrykker den indkomst, der skabes i Danmark på grundlag af værdien af produktionen (BNP). For at få BNI fratrækkes BNP den del af indkomsten, der tilfalder udlandet i form af renter og udbytter på grund af udlandsgælden. BNI er væsentlig mindre end BNP, da arbejds- og formueindkomster ud af landet er større end indkomsterne ind i landet – det skyldes bl.a. tidligere års betalingsbalanceunderskud.

19. Hvor kan man læse mere om indikatorer?

Her er enkelte henvisninger, hvor man kan læse mere om indikatorer om bæredygtig udvikling:

- Miljø- og Energiministeriet, 2001: Natur og Miljø 2000 – Udvalgte indikatorer
<http://www.sns.dk/publikat/netpub/indikator2000/index.html>
- Finansministeriet, 2001: Miljøvurdering af Finanslovsforslaget for 2002. Kapitel 2 om bæredygtig udvikling og indikatorer.
<http://www.fm.dk/udgivelser/publikationer/miljoevurd02/kap02.htm>
- Rapport fra embedsmandsudvalget vedrørende strategi for miljømæssig bæredygtig udvikling 2000: Indikatorer i fremtidig strategi for miljømæssig bæredygtig udvikling – metodemæssige overvejelser og eksempler.
<http://www.mst.dk/default.asp?Sub=http://www.mst.dk/tvær/07040400.htm>

Bæredygtighedsindikatorer i de omkringliggende lande:

- Finland: Finnish Ministry of the environment (2000): Signs of Sustainability, Finland's indicators for sustainable development 2000.
<http://www.vyh.fi/eng/environ/sustdev/indicat/inditaul.htm>
- Sverige, Ministry of the Environment, Statistics Sweden, & Naturvårdsverket 2001: Sustainable development Indicators for Sweden. www.scb.se/omscb/eu/miljoeu9.asp
- Norge, hjemmeside: Miljøstatus i Norge
<http://www.miljostatus.no/>

- Storbritanien: National Indicators of Sustainable Development - homepage.
<http://www.sustainable-development.gov.uk/indicators/national/index.htm>

Udvalgte indikatorer på EU niveau:

- EU Kommissionen 1999: Report on Environment and Integration Indicators to Helsinki Summit. Commission working document SEC(1999) 1942 final
http://europa.eu.int/comm/environment/enveco/integration/reportintegrationsec99_1942.pdf
- EU Kommissionen, Environmental Integration update 24/09/2001
http://europa.eu.int/comm/environment/enveco/integration/integration_update.htm
- Det Europæiske Miljøagentur 2001a: Environmental signals 2001: Environmental assessment report no. 8.
<http://reports.eea.eu.int/signals-2001>
- Det Europæiske Miljøagentur (2001b): TERM 2001. Indicators tracking transport and environment integration in the European Union.
<http://reports.eea.eu.int/term2001>
- EUROSTAT 2001: Measuring progress towards a more sustainable Europe. Report from Eurostat
http://europa.eu.int/comm/eurostat/Public/datashop/print-catalogue/EN?catalogue=Eurostat&product=KS-37-01-203-__-C-EN

Udvalgte indikatorer på OECD niveau:

- OECD 2001a: Sustainable Development: Critical Issues (analytical report). Chapter 3 Measuring Sustainable Development.
<http://www.oecd.org/subject/sustdev/analytical-reporttoc.htm>
- OECD 2001d: Towards Sustainable Development – Environmental Indicators 2001.
<http://electrade.gfi.fr/cgi-bin/OECDBookShop.storefront/692212871/Product/View/972001091P1>

Bæredygtighedsindikatorer i FN:

- FNs Kommission for Bæredygtigudvikling (UNCSD): Indicator sets by UN Commission for Sustainable development (UN-CSD).
<http://www.un.org/esa/sustdev/isd.htm>

Regeringen, oktober 2001
Indikatorsæt
Knyttet til Danmarks nationale strategi for bæredygtig
udvikling "Udvikling med omtanke – fælles ansvar"
ISBN 87-7944-790-2

Layout: Lars Møller Nielsen
Tryk: Richard Larsen Grafisk
1. Oplag: 5.000 stk

Publikationen kan bestilles eller afhentes hos:

Miljøbutikken
Læderstræde 1-3
1201 København K
Tlf.: 33 95 40 00
Fax: 33 92 76 90
Åbent hverdage 9-17
E-post: butik@mem.dk

Publikationen kan læses på Miljøstyrelsens
hjemmeside www.mst.dk
Henvendelse om publikationen
kan i øvrigt ske til:

Miljøstyrelsen
Udviklings- og Datakontoret
Strandgade 29
1401 København K
Tlf.: 32 66 01 00
Fax: 32 66 04 79
E-post: mst@mst.dk

